

Ýagşyny ýatlap

Category: Aýdym-saz sungaty, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Ýagşyny ýatlap ÝAGŞYNY ÝATLAP

*Segsen ýediň ýanwarynyň başynda,
Juwan wagty – otuz sekiz ýaşynda,
Şagadam şäheri – Kaspiň duşunda,
Baky ýurda giden Nyýazmämmet bagşy...*

Gyzyletrekli şygryýet muşdagy, lukman Mämmet Salyhowyň sözlerine onuň ildeşi zehinli bagşy, ökde gyjakçy N.Gulow adyndaky çagalar sazçylyk mekdebiniň mugallymy Meret Abdyreýimow her gezek, şu aýdymy aýdanynda, oňlanlyk ýoldaşym, klasdaşym, dostum, merhum bagşy Nyýazmämmet Orazowyň syrdam syraty, hoşgylaw häsiýeti, bugdaý reňkli ýylgyryp duran keşbi göz önümde janlanýar.

...1962-nji ýylda Gyzyletregiň M.Ý.Hamzaýew adyndaky 1-nji orta mekdebiniň 9-njy klasynda okap ýörkäk biziň aramyza Esenguly raýonynyň Garadegiş obasyndan bir okuwçy goşuldy. Klasdaşlar bilen doly tanyşyp, öwrenişip ýetişmäňkä-de, ol Nurberdi bagşynyň kružogy (raýon pionerler öýüniň ceper höwesjeňler öýüniň ceper höwesjeňler kružogy) bilen gyzykly ugrady.

Bir günem okuwdan soň ol şol ýere bardy. Şol wagt Nurberdi aganyň ýeke özi haýsydyr bir işe gümrä bolup oturan eken. 13-14 ýaşly, bugdaý reňkli, uzynak, inçesagat oglanyň beren salamyny gadyrly alyp, saglyk-amanlyk sorashdy.

Emma ýaňky oňlan beýleki oňlanlar ýaly gazet-žurnala güýmenmedi-de Nurberdi aganyň ýanynda saklandy:

Nurberdi aga:

– Bally, Nyýazmämmet jan, biziň gözläp tapabilman ýöränimiz sen ýaly oňlanlar, Dädeň – Gara başlygy gowy tanaýan – diýeninde oňlan:

– Nurberdi däde, meni dädem Garadegişde doly orta mekdep bolmansoň Etrekde okamana ugratdy. Özümem tamdyra çalyň halk aýdymalaryny aýdan bolýan, Garadegişde Söýün dädem, Gulmämmet

dädem dagy öwretdiler. Şu wagt okuwdan boş bolamyzsoň, siziň yanyňyza gaýdyberdim...

..Bujagaz dogumlyja oglanjygyň aýdan sözleri ussat bagşyny begendirdi. Şonuň üçin hem:

–Oňarypsyň, Nyýazmämmed jan- diýdi-de, Nurberdi aga golaýyndaky şkafta duran tamdyralaryň birini özi alyp, ýene birini ýaňky oglana uzadyp:

– Hany, Nyýazmämmed jan, bilýänje aýdymalaryňdan maňa-da birki sanysyny aýdyp ber bakaly, diňläp göreýli – diýdi..

Ýaş bagşynyň iki üç aýdymyny diňläp görübem, halypa bagşy içki duýgusyny daşyna çykardy:

–Berekella, Nyýazmämmed jan, sen-ä hakyky bagşy ekeniň, bally! Ýöne biraz elini, diliňi düzlemeli. Bu duýdığım, çalyan sazyňy aýdýan aýdymyň bilen ýagşy utgaşdyrmaly, sazlamaly diýdığım bally. Ertirden başlap, şu ýere gatnap ugrarsyň.

Şeýlelik bilenem, täze gelen klasdaşymyz gün yrman pionerler öýüne – Nurberdi bagşynyň kružogyna gatnap ugrady. Köp wagt geçmänkä-de,ol dürli konsertlerde aýdym aýdyp, çykyş edip il-günüň alkyşyny aldy.

Şonuň üçin bolsa gerek, klasymyzda onuň adyny «Bagşy» diýip tutuldy.

Orta mekdebi tamamlanymyzdan soňam ol biz bilen aragatnaşygy üzmedi. Häli şindi Etrege gelerdi, özem sataşman, çaýlaşman gitmezdi. Onuň gelen günü etrekli deň-duşlary üçin ala-ýaz, şowhundy. Oglanlaryň biriniň öýüne üýşerdik, hezil edip aýdym-saz diňlärdik, degişerdik, oglanlyk, okuwcy ýyllarmyzy ýatlaşardy.

Bagşyçylygynyň daşyndan Nyýazmämmed neressäniň toylarda orta cykyp biline guşak guşanyp, göreş tutubermeside bardy,päliwandy, ýagyrynysy kän ýere degenlerden däldi. Maňlaýyna baýragy kän sylypdy neresse..

1985-nji ýylyň tomsunda orta mekdebi tamamlamagmyzyň on baş-ýyllygy mynasyply dabara geçirdik. Klasdaşlarmyza, mugallymlarmyza joşup-joşup aýdym aýdyp berdi neresse şonda-da.

Bir gezegem Nyýazmämmed aýdym aýdanynda asly Balkanyň arkajyndan Akguýy obasyndan Nebitdaga taksi sürüji bolup

işleýän Geldi Baýlyýew bar eken. Ol bagşyny halapdyr. Toý gutaran dessinede golayda boljak toýa çagyrypdyr, bagşy oň bilen ylalaşypdyr. Soň ol adam ýörüte gelip bagşyny uzak aralykdaky obalaryna toýa alyp gidipdir. Akguýa toýa baryp uzakly gije aýdym aýdypdyr. Şondan soň Balkanyň gaýrasyndaky obalaryň toý cakylygynyň yzy üzülmändir.

Ol bir gezek işi cykyp Aşgabada gidipdir. Ol ýerdäki tanyş-biliş oglanlara aýdym aýdyp hezil beripdir. Oglanlaryň biri Nyazmämmet neressä sesini radio ýazgy etdirmegi maslahat beripdir. Beýlekiler hem bu pikiri makullaýarlar-da geçýärler neressäniň daşyna. Nyýazmämmede olar bilen ylalaşmakdan başga ýol galmaýar. Şondan soň ol oglanlaryň biri Nyýazmämmedi göni Türkmenistanyň halk artisti, «Gaýrat» medalynyň eýesi Akmyrat Çaryýewiň ýanyna eltär. Ussat sazanda alys ýerden gelen ýaş bagşynyň bir-iki aýdymyny diňländen oňa syny oturýar, göwni ýetýär.

Şol ýerdenem sesini ýazgy etdirmek üçin ony radio alyp gidipdir.

Bu ýerde-de Akmyrat Çaryýewiň özi dutarda, Türkmenistanyň at gazanan artisti, merhum Alladurdy Çaryýarowyň gyjakda sazandalyk etmeklerinde Nyýazmämmet neressäniň aýdymlaryny ýazgy etmäge başlaýarlar. Ýazgyny-da şol gezek Türkmenistanyň halk artisti, merhum aýdymçy Annaberdi Atdanow edýan eken. Bagşydyr sazandalar birinji aýdymy tamamlapdyram welin aňyrdan Annaberdi neresse ylgap gelip:

—A-how, Akmyrat, seniň bu günbatarly bagşyň aýdym aýdanda ökjesini ýere urýar-la- diýipdir. Görülip oturylsa Nyýazmämmet neresse sesi ýazylyp durka-da öňki endigi boýunça ökjesini ýere urup oturypdyr. Ol hem ses ýazyjy güýçli aparatura düşüp güňlenç ýaňlanýar eken. Onsoň atly ussatlar ýerli ýerden Nyýazmämmede aýdyp, düşündirip onuň «Bolmasa» «Ýigidiň» «Hoş gal indi» «Ýarym galdy» «Bolgaý sen» diýen aýdymlaryny ýazgy edipdirler. Sesini ýazdyrmaga ýene-de gelip durmagyny ak ýürekleri bilen sargapdyrlar.

Häzir şol ýazgy edilen aýdymlaryň bäsisi türkmen milli radiosynyň fondunda saklanyp, häli- şindi efire göýberilýär. Olar halk köpçüligi tarapyndan uly söýgi bilen, lezzet alyp

diňlenilýar, sarpalanýar.

Nyýazmämet neressäniň toý-tomaşalarda, şagalaňlarda, aýdan aýdymlary magnit lentasyna edilen ýazgylary, etrekli, esengulyly balkanly adamlaryň birnäçesinde bolup, olar gymmat bahaly zat hökümünde aýap saklanylýar, eý görülýar.

Aýatda diri gezip ýörkä sesini köpüräk ýazgy etdirmegi barada kän aýdypdyk neressä. Emma ol känbir gulak gabartmazdy-da neresse, mydam aramyzda gezip ýörjek ýaly:

– Aý häzir garrap baramzok-la, ses ýazdyrmaga ýetişetis-le, enşalla- diýerdi-de bir güläýerdi.

Emma Hudaý tarapyn maňlaýna ýazylan ýazgyt başga bolup çykdy. 1987-nji ýylyň ýanwarynyň başynda otuz dokuz ýaşynyň içinde Krasnowodsk şähetinde oblast hassahanasynda biwagt ýagty jahan bilen hoşlaşdy.

Nyýazmämet neressäni soňky ýoluna ugratmaga Garadegişe Nurberdi aga pahyr bilen bileräk gidipdik. Şondan soň Etrege gaýdyp gelenimizde bolan gürrüňdeşlikde ussat bagşy şeýle diýipdi:

–Bally, siziň dostuňyz çyn bagşydy. Ondan tamam uludy. Onuň hakyky aýtmaly aýdymlary entek öňdedi. Aýdymy jany-teni bilen aýdardy, ýasama zady ýokdy. Aýdym aýdanda hemme zady ýerbe ýer, jaýba-jaý ederdi. Kähalatlarda käbir bagşylaryň edişleri ýaly aýdymy ýeňil kakyp göýberjek bolmazdy. Bu zatlar bolsa onuň hakyky kämillage ýetip ussatlyga gol bereniniň nyşanydyr. Arman ömri gysga ýazylan eken-dä neressäniň..

Nyýazmämet neresse ýatlanylýp, onuň ady agza alynanda meniň gulagumda Nurberdi aganyň şol sözleri ýaňlanyp duran yaly boluberyar.

Sebäbi bu sözler geljegi uly ýiti zehiniň wagtyndan juda ir solmagyna halypa bagşynyň çäksiz gynanjydy, ýürek gyýylmasydy:

-Nyýazmämet jan ýagşy kämilleşip, ilhalar bagşyçylyga ýetişipdi, ondan yssatlygam daş dälidi. Arman aramyzdan ir gitdi. Onuň hakyky aýtjak aýdymlary entek öňdedi.

Üns berseň Nyýazmämet bagşynyň aýdym aýdyşy, bokurdagynda gaýnadyp-gaýnadyp joşgun bilen cykaryan sesi üýtgeşikdir, özboluşlydyr. Özem aýdymy birhili, şähdiacyk, sowhunly

şüwelenli aýdýandyr. Aýdym aýdýanyň kimdigini görmeseň-de, hiç kimden soramasaň-da, onuň Nyýazmämmet bagşydygy mese-mälimdir.

Bu sözler bolsa Türkmenistanyň at gazanan bagşysy Aşyr Gurbanowyň ýüreginden syzdyryp aýdan sözleri

Golaýda Nyýazmämmet neressäniň göbek gany sinen mähriban obasy Garadegişe bardym. Onuň öýünde duz dadyp, caý içdim.

Nyýazmämmet bagşynyň mukaddes ojagyny abraý bilen saklap oturan söwer ýary Ymsagül, Nyýazmämmet neressäniň maşgala agzalary, golaý-garyndaşlary bilen gürründeş boldum.

Çaý başynda Nyýazmämmet neressäniň maşgalasyna galdyryp giden şahsy arhiwindäki zatlara ser saldym.

Özüniň zähmetde, bagşyçylykda gazanan üstünlikleri üçin berlen köp sanly sylaglaryň icinden ikisine Nyýazmämmet neresse aýratyn sarpa goýýar eken.

Olaryň biri oňa 1964-nji ýylyň awgustynda şol wagtky TSSR-iň we TKP-nyň döredilmeginiň 40 ýyllygy mynasybetli gecirilen ceper höwesjeňleriň respublikan gözden gecirilişinde ýokary ýerine ýetirijilik ussatlygy üçin berilipdir. Şol Hormat Hatyna Türkmenistanyň önki medeniýet ministri G.Seýitliýew gol çekipdir, gowşurypdyr.

Şol sylaglaryň biri bolsa gazanan ýokary zähmet üstünlikleri mynasybetli Nyýazmämmet neressä SSSR-iň lýtotçik-kosmonawtlarynyň adynda 1985-nji ýylda iberilen gutlag haty. Ona kosmos gahrymanlarynyň biri gol çekipdir

Bu sylaglar barada gürrüň edip otyrkak, Nyýazmämmet neressäniň zähmet ýoly bilen baglanyşykly bir waka meniň hakydama geldi. Muny öýdäki oturanlara-da aýdyp berdim.

Ol Garadegiş obasyndaky şol wagtky » Sowet Türkmenistany» kolhozynda otçulyk brigadadyna ýolbaşçy bolup işlärdi. Ol işgärlerden talaby güýçlendirip, tertip-düzgüni berkidip brigadanyň işini gowy ýola goýmagyň hötdesinden gelen ýolbaşçy bolup, etrapda öňdebaryjylaryň hataryndady.

Şonda bir gezek ol neresse duşuşygymyzda janygyp:

–Garry dost, (ol neresse ikimize «dostuň könesi» diýen äheňde biri birimize şeýle ýüzlenerdik) bu iş meniň işim däl, Ýaman dilegçisi köp, meninem dost-ýarym, tanyş-bilişim kân. Ot hem ähli kişä gerekli bolsa-da aýk satylyp duran zat däl. Onsoň galýan bir görgä, düzgüni bozup-da bilemok, gelýan dilegçilieriň ýüzlerine urubam. Sürüji bolaýsam-a hezil bolardy. Çopanlaryň arasynda ilatyň agyz suwuny, mal suwlaryny ýetişdirip dursaň, onsoň olar sendenrazy bolardylaram, aljagymam alkyş bolardy..

Onsoňam garry dost, çopan goşunda, arassa aýk howa-da gara kündigi lakyrdadyp caý başynda hiňlenip, aýdym aýdyp berip, çopanlaryň göwnüni awlap alkyş almagyň lezzetem başga görûnýar..- diýip işini üýtgedesi gelýänini aýdypdy neresse.

Hawa, merhum bagşy Nyýazmämmet Orazow, zehinli, ilhalar bagşylygynyň daşyndan şeýle kiçi göwünli, ak ýürekli, pes pälli adamdy. Olar ýaly adamlar bolsa ýatdan cykmaýarlar, mydama ýagşylykda ýatlanýarlar.

Özleri aýatda diri bolmasalar-da il-ulusyň ýüreginde mydamalyk ýaşaýarlar.

Nurmuhammet AÝLAKOW.

«Balkan» gazetini, 1995 ý. Aýdym-saz sungaty